WRZOS
WSPÓLNOTA ROBOCZA ZWIĄZKÓW ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH

Monitoring działań organów państwa dotyczących procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych

marzec - kwiecień 2025 r.

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO

NIW Narodowy Instytut Wolności

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030

Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 NOWE FIO

Monitoring przygotowany przez Wspólnotę Roboczą Związków Organizacji Socjalnych omawia ważne zmiany prawne dotyczące usług społecznych związanych z procesem deinstytucjonalizacji w okresie marzec - kwiecień 2025 r.

Spis treści:

1. Projekt ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami
2. Historia projektu ustawy, głosy ekspertów i sytuacja NGO (grudzień 2024 – kwiecień 2025)
3. Realizacja usług asystenckich w regionach, doświadczenia i praktyka funkcjonowania obecnie obowiązujących norm
4. Rekomendacje dla ROPS
5. Rekomendacje dla NGO
6. Prawo pracy – wybrane zmiany i inicjatywy legislacyjne (marzec–kwiecień 2025)

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030
Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 NOWE FIO

Koniec pierwszego kwartału 2025 roku to wytężony okres prac nad projektem ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnością. Założenia ustawy i projekt udostępniony do konsultacji społecznych wzbudził liczne dyskusje. Ustawa ma bowiem w praktyce wdrożyć założenia nowoczesnego wsparcia osób z niepełnosprawnością przy jednoczesnym wsparciu wszystkich form deinstytucjonalizacji tego wsparcia. Rozbudzone oczekiwania beneficjentów wsparcia ale także licznych organizacji pozarządowych mają znaleźć zaspokojenie w systemowym rozwiązaniu proponowanym przez prawodawcę. Warto tu zauważyć, że strona administracji państwowej, w szczególności jednostki samorządu terytorialnego również oczekuje na prosty i przejrzysty sposób funkcjonowania wsparcia tak by potrzebne działanie nie utknęło w gąszczu procedur administracyjnych. Projekt jest na ostatnich zakrętach prac legislacyjnych w rządzie i warto uczestniczyć zarówno w konsultacjach jak i prezentacji wyników tych konsultacji. Także zapowiedź sprawdzenia niektórych rozwiązań w pilotażu organizowanym w przyszłym roku może być cennym wsparciem dla wszystkich aktorów tego zdeinstytucjonalizowanego procesu.

W tym wydaniu monitoringu także przekazujemy najciekawsze nowiny z zakresu prawa pracy. Ujeliśmy szczególnie zmiany, które warto wdrażać w swojej organizacji zarówno z uwagi na nowoczesny ich charakter ale także konsekwencji jakie mogą ze sobą nieść. W tym obszarze prawa bardzo często pracodawcy dowiadują się o swoich obowiązkach na ostatnim etapie kryzysu, którego można było uniknąć.

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030
Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 NOWE FIO

Projekt ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami

Podstawa prawna i źródła:

- Założenia projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (stan na I kwartał 2025 r.)
- Konwencja ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami, w szczególności art. 19 (prawo do niezależnego życia i włączenia w społeczeństwo)
- Krajowe programy na rzecz dostępności i deinstytucjonalizacji usług społecznych
- Komunikaty Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Opis zmiany / projektu:

Projekt ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami ma na celu ustanowienie stałych, powszechnie dostępnych i finansowanych ze środków publicznych zasad świadczenia usług asystencji osobistej. Celem jest uregulowanie tej formy wsparcia na poziomie systemowym – jako niezbywalnego prawa osób z niepełnosprawnościami wymagających intensywnego, codziennego wsparcia.

Asystencja osobista polega na świadczonej na rzecz osoby z niepełnosprawnością, na jej życzenie, pomocy w realizacji codziennych czynności życiowych, których osoba ta nie może samodzielnie wykonać lub których wykonywanie wymaga wsparcia.
Projekt wpisuje się w ogólnoeuropejską tendencję odejścia od opieki instytucjonalnej na rzecz wsparcia środowiskowego i niezależnego życia.

Wpływ na organizacje pozarządowe:

- Projekt ustawy otwiera drogę do trwałego zaangażowania NGO w świadczenie usług asystencji osobistej w formie kontraktów lub zleceń z jednostkami administracji publicznej.
- Organizacje świadczące usługi społeczne na rzecz osób z niepełnosprawnościami powinny przygotować się na standaryzację usług oraz nowe obowiązki wynikające z ustawy (np. zasady rekrutacji asystentów, bezpieczeństwo i jakość świadczeń).
- NGO prowadzące działania rzecznicze zyskują formalne podstawy do domagania się powszechnego finansowania i dostępności tej formy wsparcia.
- Możliwe rozszerzenie katalogu podmiotów uprawnionych do realizacji usług społecznych objętych mechanizmem deinstytucjonalizacji.

Zalecenia praktyczne:

- Przeanalizować zakres dotychczas świadczonego wsparcia i gotowość organizacji do świadczenia usług asystencji osobistej w systemowej formule (kadra, procedury, etyka pracy).
- Nawiązać kontakt z samorządem wojewódzkim/powiatowym, by zgłosić gotowość do udziału w planowanych systemach koordynacji i kontraktowania usług.
- Wziąć udział w konsultacjach publicznych projektu ustawy – zgłosić postulaty dotyczące dostępności, warunków pracy asystentów, finansowania i roli NGO.
- Rozważyć przystąpienie do partnerstw na rzecz deinstytucjonalizacji, integrujących podmioty publiczne i społeczne wokół usług środowiskowych.

Status legislacyjny i terminy wejścia w życie:

- Projekt ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami znajduje się w fazie przygotowawczej – trwają prace koncepcyjne w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
- Planowany termin wejścia w życie: nie wcześniej niż 1 stycznia 2027 r., z etapem wdrożeniowym w roku 2026 (w tym pilotaże i opracowanie standardów usług).

Historia projektu ustawy, głosy ekspertów i sytuacja NGO (grudzień 2024 – kwiecień 2025)

1. Etapy prac nad ustawą

10 grudnia 2024 r., w Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka, na stronach Rządowego Centrum Legislacji opublikowano rządowy projekt ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami. Wybór tej daty miał charakter symboliczny i komunikacyjny. Ustawa miała być odpowiedzią na zarzuty wobec wcześniejszego projektu prezydenckiego, który mimo złożenia w Sejmie nie zyskał poparcia większości parlamentarnej i został wstrzymany na etapie komisji.
W kolejnych miesiącach 2025 r. projekt był intensywnie konsultowany. Do końca kwietnia zgłoszono ponad 1000 uwag, z czego według Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej blisko połowę uwzględniono całkowicie lub częściowo.

8 maja 2025 r. projekt ma trafić pod obrady Stałego Komitetu Rady Ministrów. Zapowiedziano, że usługa ma ruszyć 1 września 2026 r., a system teleinformatyczny pozwalający na składanie wniosków ma zostać uruchomiony 5 maja 2026 r.

2. Założenia ustawy w kontekście deinstytucjonalizacji

- Celem projektowanej ustawy jest stworzenie powszechnej, ustawowej usługi asystencji osobistej, traktowanej jako wsparcie pozwalające osobom z niepełnosprawnościami prowadzić niezależne życie.
- Asystencja osobista rozumiana jest nie jako forma opieki, lecz jako usługa wspierająca samostanowienie, włączenie społeczne i ograniczenie zależności od opiekunów nieformalnych. Ma też wspierać proces deinstytucjonalizacji poprzez umożliwienie osobom z niepełnosprawnością życia we własnym środowisku, a nie w placówkach całodobowych.
- Projekt przewiduje m.in. możliwość wyboru i wskazania asystenta przez użytkownika, ustalenie liczby godzin na podstawie oceny indywidualnych potrzeb, a także dopuszczenie wykonywania wybranych czynności pielęgnacyjno-medycznych. Zawiera także zapisy o superwizji, doradztwie wzajemnym oraz tzw. budżecie osobistym.
- Przyznawaniem usługi zajmować się będą dwuosobowe zespoły działające w ramach wojewódzkich zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności, niezależnie od samych wyników punktowych.
- Przyznawaniem usługi zajmować się będą dwuosobowe zespoły działające w ramach wojewódzkich zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności, niezależnie od samych wyników punktowych.

3. Krytyczne wątpliwości i bariery

Pierwszym i najbardziej kontrowersyjnym elementem projektu jest ograniczenie wiekowe – asystencja osobista, zgodnie z projektem ustawy, przysługuje wyłącznie osobom w wieku od 13 do 65 lat. Osoby, które nabyły niepełnosprawność po 65. roku życia, zostały wykluczone z systemu. Choć mogą korzystać z programu resortowego lub planowanego bonu senioralnego, te narzędzia nie zapewniają ciągłości, stabilności ani zakresu wsparcia właściwego dla usługi asystencji. Rządowe Centrum Legislacji i środowisko organizacji społecznych uznały tę granicę za sprzeczną z Konwencją ONZ.

Drugim wyzwaniem jest próg dostępności do usługi, ustalony na 80 punktów w skali potrzeb wsparcia. To wysokie kryterium eliminuje osoby, które nie kwalifikują się jako wymagające znacznego wsparcia formalnie, ale w praktyce potrzebują asystencji dla utrzymania niezależności – np. osoby niewidome, osoby z niepełnosprawnością sensoryczną lub osoby wymagające pomocy w mobilności, ale posiadające silne zasoby samodzielności społecznej.

Trzecią barierą jest liczba godzin asystencji. Chociaż projekt zakłada górny pułap 240 godzin miesięcznie, limit ten może nie wystarczyć osobom z głęboką, codzienną potrzebą wsparcia — w tym z potrzebą asystencji całodobowej. W obecnej wersji ustawy trudno też mówić o elastyczności dostosowanej do poziomu potrzeb.

Czwartą kwestią jest możliwa uznaniowość systemu. Istnieje ryzyko, że przyznanie usługi może być w praktyce uzależnione od możliwości organizacyjnych powiatu, co osłabia charakter prawny usługi jako podmiotowego, niezbywalnego prawa każdej osoby spełniającej warunki. To niebezpieczny precedens w kontekście zobowiązań państwa wynikających z Konwencji ONZ.

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030
Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 NOWE FIO

Na koniec warto podkreślić problem niedoprecyzowanego współistnienia ustawy, programu resortowego i planowanego bonu senioralnego. Brak jasnych kryteriów rozdziału tych mechanizmów oraz różnych standardów dostępności tworzy nieczytelność systemową i grozi pogłębieniem nierówności w dostępie do wsparcia.

4. Głos środowisk społecznych i eksperckich

Polskie Forum Osób z Niepełnosprawnościami pozytywnie oceniło kierunek zmian, szczególnie w zakresie zgodności z Konwencją ONZ, możliwości wyboru asystenta oraz wyłączenia członków rodziny z grona uprawnionych do świadczenia usługi.
Zgłoszono jednak szereg rekomendacji i krytycznych uwag, m.in.:

- zniesienie limitu wieku i ustanowienie powszechnego prawa do asystencji niezależnie od momentu nabycia niepełnosprawności,
- obniżenie progu punktowego lub wprowadzenie alternatywnej ścieżki kwalifikacji,
- umożliwienie samodzielnego zatrudniania asystenta (na wzór zatrudniania niani przez rodziców),
- wprowadzenie zróżnicowanych stawek godzinowych w zależności od intensywności wsparcia,
- konieczność uwzględnienia kosztów dojazdu asystenta, szczególnie w regionach wiejskich,
- stworzenie ogólnodostępnego rejestru realizatorów usług, z którego mógłby korzystać użytkownik.

Eksperci zaangażowani m.in. w opracowanie Standardu Usługi Asystencji Osobistej wskazali, że publikowany projekt w wielu punktach spełnia kryteria konwencyjne i stanowi przełom jakościowy w systemie wsparcia. Jednak bez reformy programu resortowego oraz uzupełnienia luk w grupach wiekowych i potrzebach (dzieci poniżej 13 lat, osoby niewidome, osoby z niskim poziomem punktacji) — może utrwalić nierówności i prowadzić do pogłębienia dualizmu systemowego.

5. Organizacje pozarządowe w systemie

Zarówno środowiska eksperckie, jak i PFON jednoznacznie wskazują, że organizacje pozarządowe powinny stanowić filar realizacji usługi, równorzędny wobec jednostek samorządu terytorialnego.

Postulowane rozwiązania to:

- zniesienie ograniczeń w dostępie NGO do świadczenia usług (obecnie zależność od decyzji powiatu),
- umożliwienie osobom z niepełnosprawnością wyboru realizatora spośród NGO działających specjalistycznie,
- zapewnienie finansowej stabilności NGO realizujących usługi – np. przez wieloletnie zlecenia,
- uznanie NGO za równoprawnych partnerów procesu deinstytucjonalizacji, a nie tylko podwykonawców.

Bez udziału organizacji społecznych — zakorzenionych w środowiskach lokalnych, mających kompetencje i zaufanie odbiorców — deinstytucjonalizacja pozostanie hasłem bez rzeczywistej zmiany praktyki.

6. Wnioski końcowe

Projekt ustawy o asystencji osobistej stanowi długo oczekiwany krok ku wzmocnieniu praw osób z niepełnosprawnościami i realnej deinstytucjonalizacji.

Realizacja usług asystenckich w regionach przed wejściem ustawy

Sytuacja programu AOON i rola NGO w okresie grudzień–kwiecień 2025 r.

1. Kontekst działania programu resortowego

Od grudnia 2024 r. trwały przygotowania i nabory do edycji 2025 programu „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością" (AOON), finansowanego z Funduszu Solidarnościowego. Był to główny instrument umożliwiający realizację usług asystenckich przed wejściem w życie projektowanej ustawy.

- Nabory wniosków prowadzone były jeszcze w grudniu (np. gmina Urzędów), a największe nasilenie ogłoszeń przypadło na styczeń 2025 r. (np. Bydgoszcz).
- Limity godzinowe wynosiły od 360 do 840 godzin rocznie na osobę, co przekładało się na 30–70 godzin miesięcznie.
- Zakres wsparcia objął dzieci od 2. roku życia oraz osoby z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności.

W 2025 r. program AOON objął łącznie ponad 60 tysięcy beneficjentów w całym kraju, a łączna kwota przeznaczona na jego realizację (dla JST i NGO) wyniosła ponad 1 miliard złotych.

2. Organizacje pozarządowe jako kluczowi realizatorzy usług

W edycji 2025 programu resortowego uczestniczyło ponad 250 organizacji pozarządowych. Ich zaangażowanie miało kilka cech wspólnych:

- NGO realizowały zadania na podstawie otwartych konkursów ofert ogłaszanych przez regionalne ośrodki polityki społecznej (ROPS).
- W wielu przypadkach działały we współpracy z OPS-ami lub PCPR-ami, co jednak uzależniało je od lokalnych decyzji i ograniczało ich samodzielność.
- Wnosiły do systemu elastyczność operacyjną i zdolność do szybkiego reagowania na zróżnicowane potrzeby środowisk.

Wybrane przykłady:

- Fundacja im. Doktora Piotra Janaszka „Podaj Dalej" (Wielkopolska) – 93 beneficjentów, 20 asystentów, projekt koordynowany przez ROPS Poznań.
- Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym (Mazowsze, Lubelskie) – wsparcie studentów z niepełnosprawnością sensoryczną, we współpracy z uczelniami i ROPS-ami.
- PSONI (Koła terenowe) – realizacja usług m.in. w Jarosławiu (ROPS Rzeszów), w ramach projektów AOON i EFS.
- Fundacja TUS (Pomorze) – usługi w Trójmieście, komponent usamodzielniający i szkoleniowy, współpraca z ROPS Gdańsk.
- Fundacja Aktywizacja – działania w woj. mazowieckim, dolnośląskim i kujawsko-pomorskim, w ramach programów aktywizacji zawodowej.

3. Konkursy ROPS – liczby i skala

W okresie grudzień 2024 – marzec 2025 r. ROPS-y w większości województw ogłosiły otwarte konkursy ofert dla NGO na realizację usług AOON. Przykładowe dane:

- ROPS Rzeszów – 2 konkursy (pomoc społeczna i osoby z niepełnosprawnościami), łączna pula: 2,75 mln zł.
- ROPS Poznań – 6 konkursów w różnych obszarach pomocy społecznej, w tym AOON, rozstrzygnięcie: marzec 2025.
- ROPS Lublin – 1 konkurs AOON, ogłoszony w styczniu 2025, rozstrzygnięty w lutym.
- ROPS Świętokrzyskie – 3 konkursy w 2025 r. z zakresu pomocy społecznej i rehabilitacji, w tym AOON.
- ROPS Opole – konkurs „Wyrównywanie szans" z komponentem asystenckim, budżet: ponad 1 mln zł.

4. Problemy i wyzwania w regionach

Analiza dostępnych danych i zgłoszeń z regionów wskazuje na kilka strukturalnych barier:

- Nierównomierna dostępność usług – w niektórych województwach (szczególnie Polska wschodnia) usługi AOON oferowano wyłącznie w wybranych powiatach.
- Ograniczone środki i nieregularne finansowanie – roczny cykl programu oznaczał brak ciągłości dla użytkowników i ryzyko utraty wsparcia.
- Brak jednolitych standardów jakości i szkolenia asystentów – w zależności od organizatora usługi standardy te znacznie się różniły.
- Niepewność kadrowa – brak stabilnych umów powodował dużą rotację asystentów, co wpływało na jakość relacji z użytkownikiem.

5. Wnioski i znaczenie wejścia ustawy

Doświadczenie AOON w okresie grudzień–kwiecień 2025 r. jednoznacznie pokazuje, że bez ustawowego uregulowania system pozostaje niespójny i zależny od lokalnych decyzji oraz zdolności organizacyjnych. Oznacza to, że:

- Potrzebna jest ustawa gwarantująca powszechność i równość dostępu do usług niezależnie od miejsca zamieszkania.
- Konieczne jest wpisanie organizacji społecznych jako stałych partnerów systemu – z pełną możliwością realizacji usług bez pośrednictwa powiatów.
- Doświadczenia z AOON powinny posłużyć jako fundament przy wdrażaniu ustawowego systemu asystencji osobistej, z uwzględnieniem roli i potencjału ROPS.

Rekomendacje dla ROPS

1. Wzmocnienie funkcji koordynacyjno-strategicznej

- Budowa regionalnych planów wdrażania asystencji osobistej z udziałem NGO i samorządów lokalnych.
- Monitorowanie równomiernego dostępu do usług w całym województwie (w tym powiaty peryferyjne i gminy wiejskie).
- Gromadzenie i analiza danych o liczbie asystentów, beneficjentów i godzin wsparcia na poziomie subregionalnym.

2. Standaryzacja i rozwój jakości usług

- Opracowanie regionalnych rekomendacji dot. kwalifikacji, szkoleń i nadzoru nad pracą asystentów.
- Tworzenie systemów superwizji i wsparcia dla zespołów realizujących AOON.
- Współpraca z instytucjami szkoleniowymi w zakresie przygotowania nowych kadr.

3. Stabilizacja współpracy z NGO

- Stosowanie dłuższych (np. co najmniej dwuletnich) horyzontów finansowania.
- Upowszechnianie praktyki partnerskiego planowania konkursów (spotkania z NGO przed ogłoszeniem).
- Umożliwienie występowania NGO w roli koordynatorów subregionalnych (np. w powiatach bez aktywnych samorządów).

4. Przygotowanie na wdrożenie ustawy

- Audyt gotowości JST do wdrażania usług asystencji ustawowej.
- Rozpoczęcie wspólnych szkoleń z wojewodami i Zespołami ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Udział w testowaniu systemów teleinformatycznych, które mają być wdrożone od maja 2026 r.

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030
Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 NOWE FIO

Rekomendacje dla NGO

1. Wzmacnianie zdolności operacyjnych

- Rozwijanie struktur lokalnych (punkty terenowe, koordynatorzy regionalni).
- Inwestycja w szkolenie i utrzymanie zespołu asystentów — także poprzez stworzenie ścieżek kariery i systemu motywacyjnego.
- Tworzenie dokumentacji własnych standardów (np. kodeks asystenta, regulamin współpracy z użytkownikiem).

2. Rozbudowa partnerstw

- Formalizowanie relacji z gminami i PCPR-ami — np. w formie umów ramowych na współrealizację usług.
- Inicjowanie porozumień regionalnych z innymi NGO w celu wzajemnego uzupełniania oferty (np. usługi transportowe, doradztwo).
- Udział w pracach konsultacyjnych przy wdrażaniu ustawy — np. zgłaszanie uwag do rozporządzeń wykonawczych.

3. Przygotowanie do systemu ustawowego

- Analiza planowanej ustawy i rozpoznanie, w jakim modelu NGO mogą zostać formalnym realizatorem usług (np. na zlecenie powiatu).
- Budowanie argumentacji za umożliwieniem bezpośredniego dostępu do finansowania ze środków centralnych (bezpośrednie umowy).
- Przygotowanie kadry i zasobów technicznych do pracy w warunkach systemowego rozliczania usług, np. przez platformę rządową.

4. Wspólna reprezentacja interesów

- Tworzenie sieci regionalnych lub branżowych (np. NGO pracujących z osobami z niepełnosprawnością intelektualną).
- Udział w wojewódzkich zespołach ds. deinstytucjonalizacji jako reprezentant trzeciego sektora.
- Organizacja debat, konferencji i działań rzeczniczych z udziałem ROPS, samorządów i środowiska osób z niepełnosprawnościami.

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030
Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 NOWE FIO

Prawo pracy – wybrane zmiany i inicjatywy legislacyjne (marzec–kwiecień 2025)

1. Uzupełniający urlop macierzyński dla rodziców wcześniaków (obowiązuje od 19 marca)

Od 19 marca 2025 r. obowiązują przepisy umożliwiające rodzicom dzieci hospitalizowanych po urodzeniu skorzystanie z dodatkowego urlopu macierzyńskiego:

- 8 tygodni – w przypadku hospitalizacji trwającej powyżej 14 dni,
- 15 tygodni – przy poważnym stanie zdrowia dziecka.

Do wniosku należy dołączyć zaświadczenie szpitalne oraz oświadczenie drugiego rodzica o niewykorzystaniu tego świadczenia. Urlop ten jest w pełni odpłatny – przysługuje za niego zasiłek macierzyński.

2. Sejm rezygnuje z podwyższenia kar dla pracodawców

W marcu Sejm, akceptując poprawki Senatu, zrezygnował z zapisów projektu ustawy o zatrudnianiu cudzoziemców przewidujących:

- nowy typ wykroczenia przeciwko prawom pracownika,
- wyższe kary finansowe i sankcje za powtarzające się naruszenia.
-

Finalna wersja ustawy koncentruje się wyłącznie na uproszczeniach proceduralnych w zatrudnianiu cudzoziemców.

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030
Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 NOWE FIO

3. Nowe wykroczenie pracodawcy – niewypłacanie wynagrodzenia przez 3 miesiące

Pod koniec marca Sejm uchwalił nowelizację Kodeksu pracy, która wprowadza karalność uporczywego niewypłacania pensji:

- grzywna od 5 000 do 60 000 zł,
- alternatywnie kara ograniczenia wolności.

Nowy przepis obejmuje sytuacje, w których pracodawca nie wypłaca wynagrodzenia przez co najmniej 3 miesiące. Ustawa została przekazana do Senatu.

4. Dofinansowanie zatrudniania osób w wieku emerytalnym

W kwietniu parlament zakończył prace nad ustawą o rynku pracy i służbach zatrudnienia, która wprowadza nową formę wsparcia:

- dofinansowanie do 50% minimalnego wynagrodzenia za zatrudnienie osoby w wieku emerytalnym,
- warunek: osoba musi być zarejestrowana jako poszukująca pracy,
- świadczenie przyznawane przez starostę na podstawie umowy z pracodawcą.

Ustawa została przekazana Prezydentowi, wejście w życie planowane na III kwartał 2025 r.

5. Przepisy o temperaturach w miejscu pracy – kontrowersje i możliwe przesunięcie

Na początku kwietnia rozpoczęły się międzyresortowe konsultacje przepisów dotyczących maksymalnej dopuszczalnej temperatury w środowisku pracy.
Część resortów postuluje odroczenie wejścia w życie tych regulacji do 2027 lub nawet 2028 roku. Argumenty:

- brak technicznej gotowości administracji,
- ryzyko wzrostu kosztów i spadku konkurencyjności przedsiębiorstw,
- obawy pracodawców przed obowiązkowym charakterem norm.

Równolegle pojawiły się postulaty wprowadzenia wytycznych branżowych zamiast sztywnych progów ustawowych.

6. Rządowy projekt ustawy o jawności wynagrodzeń – rozpoczęcie prac

W styczniu w MRPiPS rozpoczął prace zespół ds. implementacji unijnej dyrektywy o jawności i równości wynagrodzeń (2023/970).

Do końca roku ma powstać rządowy projekt ustawy, który będzie zawierał m.in.:

- obowiązek informowania o strukturze wynagrodzeń w organizacji,
- mechanizmy przeciwdziałania luce płacowej,
- procedury informacyjne dostępne dla pracowników.

Równolegle, w marcu Sejm rozpoczął prace nad poselskim projektem, który częściowo pokrywa się z założeniami dyrektywy.

7. UE upraszcza procedury delegowania – prace nad e-Deklaracją

W kwietniu Komisja Europejska ogłosiła postęp w pracach nad e-Deklaracją – wspólnym unijnym systemem do zgłaszania pracowników delegowanych. Założenia:

- jedna platforma zgłoszeniowa we wszystkich językach UE,
- integracja z systemem ESSPASS – cyfrowym „portfelem kompetencji" pracownika,
- uproszczenie dokumentowania delegowania w sektorach mobilnych i międzynarodowych.

Planowane wdrożenie: 2026–2027 po pilotażu w wybranych państwach członkowskich.

8. Krytyka projektu zmian w zwolnieniach lekarskich (L4)

W marcu opublikowano projekt nowelizacji ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który przewiduje:

- dopuszczenie wyjazdu za granicę podczas L4,
- umożliwienie wykonywania „czynności incydentalnych" przez osobę przebywającą na zwolnieniu,
- likwidację komisji lekarskich ZUS i przekazanie decyzji wyłącznie lekarzowi prowadzącemu.

Ministerstwo Finansów oraz organizacje eksperckie wskazują na ryzyko nadużyć i osłabienie mechanizmów kontroli. Projekt nie trafił jeszcze do Sejmu.

Potencjalne konsekwencje i obszary działania dla NGO

- Organizacje zatrudniające pracowników mogą zostać objęte nowymi obowiązkami w zakresie **jawności wynagrodzeń**, szczególnie jeśli przekraczają progi zatrudnienia określone w dyrektywie (100+ osób). Już teraz warto śledzić konsultacje społeczne i proces legislacyjny.
- NGO działające w obszarze przeciwdziałania wykluczeniom i równości płci mogą przygotować się do roli **edukatorów i doradców** w zakresie przepisów o przejrzystości płac.
- Projektowane zmiany w systemie **zwolnień lekarskich (L4)** mogą wpłynąć na zasady wewnętrznej kontroli absencji oraz wymagają aktualizacji dokumentacji kadrowej — szczególnie w organizacjach prowadzących działania pomocowe, mobilne lub w projektach międzynarodowych.
- Nowe przepisy karne dot. **niewypłacania wynagrodzenia** stanowią także impuls do przeglądu polityk wynagrodzeń i archiwizacji dokumentacji płacowej w NGO.
- Projekt przepisów dot. **maksymalnej temperatury pracy** może objąć organizacje realizujące działania w warunkach terenowych – np. działania uliczne, eventowe, animacyjne, pomocowe – warto śledzić rozwój regulacji w tym obszarze.

Zalecenia praktyczne dla organizacji społecznych

- **Analiza ryzyka**: ocenić, czy liczba zatrudnionych przekroczy próg wdrożeniowy dyrektywy o przejrzystości płac i czy konieczne będzie przygotowanie zestawień wynagrodzeń.
- **Przegląd procedur**: zaktualizować polityki kadrowe i zasady zarządzania absencją w świetle projektowanych zmian dot. L4, z uwzględnieniem wyjazdów zagranicznych i pracy okazjonalnej.
- **Działania edukacyjne**: organizacje prowadzące szkolenia z prawa pracy, HR lub compliance powinny włączyć nowe tematy do programów edukacyjnych.
- **Przygotowanie do delegowania**: NGO realizujące międzynarodowe projekty z komponentem delegowania pracowników mogą już teraz zaplanować migrację procedur do systemu e-Deklaracji.
- **Komunikacja wewnętrzna**: zaplanować informowanie zespołu o planowanych zmianach w zakresie wynagrodzeń, uprawnień i nowych przepisów w sposób zrozumiały i transparentny.

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności
Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030
Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 NOWE FIO